

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.6.53>

КРИКУН В. В., БРАТЕЛЬ С. Г.

ПРОЦЕДУРНІ УМОВИ ВИЛУЧЕННЯ РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ У ПРОВАДЖЕННІ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Розглянуто процедурні умови вилучення речей і документів у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Вказується на проблему із реалізацією такого заходу, пов'язану із внесенням змін та доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, що встановлюють адміністративні санкції у вигляді конфіскації та оплатного вилучення за адміністративні проступки, щодо яких відсутнє відповідне правове регулювання вилучення предметів та знарядь їх вчинення. Розкрито процедурні проблеми реалізації умов вилучення речей і документів у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Визнано доцільним розширити види речей та документів, визначені у ст. 265 КУпАП, речами, що можуть бути вилучені з метою запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ може бути використана особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. Вказується на необхідність закріплення на рівні КУпАП вимог до протоколу про вилучення речей та документів, а на рівні підзаконних актів суб'єктів владних повноважень, уповноважених здійснювати таке вилучення – відповідні форми (бланки) такого протоколу. Запропоновано передбачити в КУпАП оцінку або реалізацію речей, що швидко псуються та запровадити спеціальне правове регулювання такого вилучення, оскільки відповідні предмети становлять велику матеріальну, особисту та побутову цінність для порушника, у тому числі шляхом встановлення судового контролю за такими діями та скорочення строків накладення адміністративного стягнення за такі дії.

Ключові слова: *процедурні умови, вилучення речей і документів, провадження у справах про адміністративні правопорушення, конфіскація, оплатне вилучення.*

PROCEDURAL CONDITIONS FOR SEIZURE OF THINGS AND DOCUMENTS IN PROCEEDINGS IN CASES ON ADMINISTRATIVE OFFENSES

Procedural conditions for the seizure of things and documents in administrative offense cases were considered. The problem with the implementation of such a measure is indicated, related to the introduction of amendments and additions to the Code of Ukraine on Administrative Offenses, which establish administrative sanctions in the form of confiscation and paid seizure for administrative misdemeanors, in respect of which there is no corresponding legal regulation of the seizure of objects and instruments of their commission. Procedural problems of implementation of the conditions for seizure of things and documents in administrative offense cases are disclosed. It is considered expedient to expand the types of things and documents defined in Article 265 of the Code of Criminal Procedure with things that can be removed for the purpose of preventing danger, if there are sufficient grounds to believe that the thing can be used by a person for the purpose of harming his life and health or on the life or health of another person, or damage to someone else's property. It is indicated the need to establish at the level of the Administrative Code of Administrative Offenses the requirements for the protocol on the seizure of things and documents, and at the level of by-laws of the subjects of authority authorized to carry out such seizure – the corresponding forms (forms) of such

© КРИКУН В. В. – доктор юридичних наук, доцент, проректор (Одеський державний університет внутрішніх справ) orcid.org/0000-0003-1089-555X

© БРАТЕЛЬ С. Г. – кандидат юридичних наук, доцент, перший проректор (Одеський державний університет внутрішніх справ) orcid.org/0000-0001-6826-2582

a protocol. It is proposed to provide for the assessment or sale of perishable items in the Code of Administrative Offenses and to introduce a special legal regulation of such removal, since the relevant items represent a large material, personal and household value for the violator, including by establishing judicial control over such actions and shortening the terms of imposing an administrative fine for such actions.

Key words: procedural conditions, seizure of things and documents, proceedings in cases of administrative offenses, confiscation, paid seizure.

Постановка проблеми. У законодавстві України про адміністративні правопорушення та в юридичній літературі приділена значна увага порядку застосування заходів забезпечення провадження у відповідних справах. Проте найбільш деталізованими і такими щодо яких приймаються відповідні законодавчі зміни та доповнення є положення щодо проведення адміністративного затримання особи, її особистого огляду, огляду речей і документів, вилученню посвідчення водія, тимчасовому затриманню транспортного засобу, відсторонення осіб від керування ними та огляду на стан сп'яніння тощо, в той час як порядок та умови вилучення речей і документів, їх процедурне оформлення визначаються загальними нормами та не мають чіткої регламентації. Особливої актуальності набуває ця проблема у зв'язку із внесенням змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, що встановлюють адміністративні санкції у вигляді конфіскації та оплатного вилучення за нові адміністративні проступки щодо яких відсутнє правове регулювання вилучення предметів та знарядь їх вчинення, прийняттям інших законів, що передбачають такий примусовий захід як вилучення речей з посиланням їх процедурне оформлення відповідно до положень цього Кодексу. Вирішення цих проблем лежить в площині визначення умов та чіткої регламентації процедури такої дії, удосконалення відповідного адміністративно-процедурного регулювання.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання, пов'язані із провадженням у справах про адміністративні правопорушення завжди активно досліджувалися в юридичній літературі та розглядалися у роботах відомих вчених, зокрема: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки., В.М. Бевзенка, Ю.П. Битяка, І.Л. Бородіна, Н.П. Бортник, Д.Ф. Бортняка, В.В. Галунька, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарука, Т.О. Гуржія, Є.В. Додіна, В.О. Заросила, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, Р.С. Мельника, О.І. Миколенка, Д.В. Приймаєнко, С. Г. Стеценка, М.М. Тищенко, В.К. Шкарупи та ін. та інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, питання, присвячені процедурі вилучення речей і документів у провадженні у справах про адміністративні правопорушення та її дотримання з урахуванням новел адміністративно-деліктного та іншого законодавства спеціально не досліджувались.

Мета статті – дослідити процедурні умови вилучення речей і документів у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України публічна адміністрація має діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України, у тому числі й під час вилучення речей і документів у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Для того щоб ця дія мала правомірний характер необхідно дотримуватись низки процедурних умов. При цьому, слід мати на увазі, що відповідно до положень ч. 2 ст. 260 КУпАП порядок адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення осіб від керування транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо вживання лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, з метою, передбаченою цією статтею, визначається цим Кодексом та іншими законами України [1]. З урахуванням цього, можна констатувати, що процедурні умови вилучення речей і документів встановлені КУпАП, Митним кодексом, Законом «Про адміністративну процедуру» та іншими нормативно-правовими актами. Такі умови у своїй сукупності забезпечують законність застосування цього заходу забезпечення адміністративно-деліктного провадження (визначення підстав, порядку процедурних дій, фіксації її результатів, оскарження проведення тощо).

Першою необхідною умовою для здійснення вилучення речей і документів в провадженні у справах про адміністративні правопорушення є наявність фактичних даних, що свідчать про вчинений адміністративний проступок може проводитися лише у зв'язку із порушенням справи про адміністративний проступок, на що чітко вказують положення статей 260 (вилучення речей

та документів допускається лише у випадках, прямо передбачених законодавством України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, складення протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по таких справах), 265 (речі і документи, що вилучаються повинні бути знаряддям або предметом вчиненого правопорушення), 265-5 (тимчасового вилучення тварини можливо лише за наявності підстав вважати, що її власником вчинено порушення, за яке може бути накладено відповідне адміністративне стягнення) та інших, які також свідчать про необхідність відповідного оформлення таких дій в інших процедурних документах (запис у протоколі про адміністративне правопорушення, адміністративного затримання та інші).

Повноваженнями щодо вилучення наділені особи прямо визначені законом. Відповідно до КУпАП ними можуть бути наступні представники публічної адміністрації: уповноважені посадові особи Служби безпеки України, органів Національної поліції, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, воєнізованої охорони, цивільної авіації, митного органу, органів прикордонної служби, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, природоохоронних органів, державними інспекторами з питань інтелектуальної власності, органів лісоохорони, органів рибоохорони, органів, що здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, а у випадках, прямо передбачених законами України, також і інших органів [1].

Наступною процедурною умовою вилучення є наявність відповідних підстав для цього. По-перше, вилученню підлягають не усі речі, які є у порушника, а лише ті, що мають значення для справи про адміністративне правопорушення та з ним пов'язані. Це знаряддя або предмет відповідного проступку, які в подальшому можуть бути конфісковані, оплатно вилучені або знищені. По-друге, додаткові підстави для вилучення речей також передбачені й іншими законами України. Так, відповідно до положень ст. 37 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів. При цьому, таке обмеження здійснюється на підставах та в порядку, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення. Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі [2]. Як бачимо, у цій ситуації поліцейський має право вилучити річ навіть з метою запобігання небезпеці, якщо вона може бути використана особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. При цьому такі підстави для вилучення не визначені КУпАП, що, напевно, є його недоліком. Вважаю, що нормативне закріплення такої додаткової підстави в Кодексі, по-перше, гармонізує положення законів та сприятиме запобіганню вчиненню нових правопорушень, завданню шкоди як самому порушнику, так і іншим особам та їх майну.

Ще однією процедурною умовою вилучення є забезпечення порядку його фіксації. Відповідно до ч. 2 ст. 265 КУпАП про вилучення речей і документів має складатися протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання. Подібне положення закріплено і у ст. 265-5 «Особливості тимчасового вилучення тварини» та зазначається, що до цього заходу забезпечення провадження застосовуються ті ж положення, що і до тимчасового вилучення речей та документів з урахуванням певних особливостей [1]. Водночас зміст протоколу про вилучення речей і документів в жодній статті не розкривається, що є його недоліком Кодексу. Крім цього, КУпАП не вимагає детального опису вилучених речей, лише вказується, що про вилучення складається протокол. Відсутність обов'язкових вимог до протоколу про вилучення речей навряд не сприяє покращенню правозастосовної діяльності. Вимоги до розглядуваного протоколу можна визначити виходячи зі змісту вимог, що висуваються до протоколів про адміністративне правопорушення (ст. 256 КУпАП) та адміністративного затримання (ст. 261). Крім цього, вилучені речі повинні бути як перелічені

у протоколі, так і детально описані з точним зазначенням кількості, ваги та особливостей цих речей, номеру документу, дату його видачі (за наявності), а також, у певних випадках, їх вартості. Тому слід підтримати неодноразово висловлені позиції фахівців щодо необхідності закріплення в КУпАП вимог до протоколу про вилучення, а в підзаконних актах суб'єктів владних повноважень, уповноважених здійснювати таке вилучення – відповідні форми (бланки) такого протоколу. Законодавче закріплення таких вимог сприятиме реалізації положень й інших нормативно-правових актів, де передбачено застосування такого примусового заходу як вилучення з посиленням на те, що його оформлення здійснюється відповідно до положень КУпАП (наприклад, закони України «Про Національну поліцію», «Про прикордонний контроль» та інші).

У цьому зв'язку слід акцентувати увагу на необхідності дотримання вимог закону при процедурній фіксації вилучення в протоколах. Оскільки порушення, допущені при оформленні протоколу, впливають як на повноту вирішення завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення, так і на якість самого вилучення. Найбільш типовими порушеннями процесуального оформлення процедури і результатів вилучення в протоколі є: невідображення в ньому точного часу початку та закінчення вилучення; відображення в протоколі відомостей не про всіх учасників вилучення; не завжди факт роз'яснення прав і обов'язків учасників процедурної дії підтверджений їхніми підписами; неповне відображення процесу вилучення, що не завжди дає змогу об'єктивно оцінити законність проведених дій та отриманих результатів; відсутність вказівки на технічні засоби, що використовувались; відсутність вказівки на те, яким чином упаковані та чи взагалі упаковані вилучені речі і документи; понятими не підписана кожна сторінка протоколу; протокол у цілому не підписаний особою, яка його склала, тощо [3, с. 168].

Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (загальний порядок) [4]. а також Державною судовою адміністрацією щодо зберігання та обліку речей і документів, що визнані доказами у справах про адміністративні правопорушення, які надійшли до суду, яка затверджує відповідні інструкції з діловодства в місцевому загальному суді, а також в апеляційних і місцевих адміністративних судах (спеціальний порядок). Після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, вилучені речі у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей – реалізують [1]. Особливий порядок поведження встановлений щодо вилучених ордена, медалі, нагрудного знака до почесного звання СРСР, почесного звання Української РСР, Почесної Грамоти і Грамоти Президії Верховної Ради Української РСР, почесного звання України, відзнаки Президента України, нагородної зброї, які після розгляду справи підлягають поверненню їх законному володільцеві, а якщо він невідомий, надсилаються відповідно до Офісу Президента України, в якому діє департамент державних нагород.

Порядок зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів [4] виділяє два види такого зберігання: а) речей і документів, що можуть бути приєднані до справи – зберігаються в індивідуальному сейфі (металевій шафі) посадової особи, в провадженні якої перебуває справа про адміністративне правопорушення; б) речі, що за своїми властивостями (габаритами, кількістю, вагою, об'ємом) не можуть бути до неї приєднані – зберігаються в приміщеннях уповноваженого органу або його підрозділу, обладнаних сейфами (металевими шафами), стелажми, оббитими металом дверима, ґратами на вікнах, охоронною та протипожежною сигналізацією. За їх відсутності – виділяються спеціальні сейфи (металеві шафи) достатнього розміру.

Як вірно зазначають дослідники, окремі приміщення для збереження вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей наявні не в усіх уповноважених органів. Така ситуація притаманна відділам поліції, які мають окремі приміщення для зберігання контрафактних речей, але вилучених у порядку кримінального провадження. Наприклад, за даними спостереження за діяльністю окремих підрозділів поліції відомо, що вилучена ними продукція за порушення правил торгівлі алкогольними напоями залишається на зберіганні у правопорушника (володільця) під розписку. Це відбувається у зв'язку з відсутністю обладнаного приміщення для зберігання до розгляду справи про адміністративне правопорушення значного обсягу контрафактної продукції, зокрема, матеріально-технічної бази для транспортування їх при значній віддаленості місця вилучення речей від місцезнаходження уповноваженого органу тощо. Попри об'єктивні причини, подібні заходи не передбачено чинним законодавством. Проблеми зберігання також стосуються і конфіскації, знищення та реалізації у разі оплатного вилучення [5, с. 124-125].

Крім цього, слід зазначити, що положення КУпАП та зазначений вище Порядок зберігання не містить норм, що регулюють порядок вилучення та зберігання речей, що швидко псуються. Лише зазначається, що «заборонено зберігання речей і документів в умовах, що можуть призвести до їх псування. У разі потреби повинні бути вжиті невідкладні заходи з приведення таких речей і документів до стану, що дає змогу забезпечити їх подальше зберігання» [4]. Проте зміст таких заходів не розкривається. У цьому контексті доцільно вести мову про запровадження оцінки речей, що швидко псуються, або їх реалізації. При цьому вартість вилучених речей слід визначати на підставі державних регульованих цін (за наявності) або відповідно до їх ринкової вартості, у тому числі на підставі висновку експерта. Подібні положення вже містяться в національному законодавстві, проте стосуються лише порядку обліку, зберігання, оцінки вже конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави [6]. Необхідність запровадження такого регулювання обґрунтовується тим, що у разі закриття провадження за реабілітуючи ми обставинами вилучені речі підлягатимуть поверненню законному власнику, а у разі відсутності такої можливості – повернення вартості вилученої речі.

Поліцейські та посадові особи прикордонної служби мають право при вчиненні особами визначених в ст. 265 КУпАП правопорушень вилучити нагородну, вогнепальну мисливську, пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду та холодну зброю, бойові припаси і спеціальні засоби самооборони. До особи, яка вчинила правопорушення під час виконання службових обов'язків, вилучення зброї застосовується лише у невідкладних випадках. Крім цього, вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими [1].

Поряд з цим слід відмітити, що заходи законодавця щодо посилення відповідальності за вчинення тих чи інших правопорушень, що супроводжуються встановленням таких адміністративних стягнень як конфіскація та оплатне вилучення, не враховують частковість та неповноту положень КУпАП щодо вилучення таких речей, що унеможлиблює реалізацію ідею суб'єктів законодавчої ініціативи. Як приклад, можна навести положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» від 16 лютого 2021 року, яким у якості покарання за повторне та систематичне керування транспортними засобами особами, які перебувають у стані сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, передбачено застосування таких адміністративних стягнень як оплатне вилучення та конфіскація транспортного засобу. Водночас порядок вилучення та зберігання таких речей до розгляду справи суддею Кодекс не передбачає. При цьому слід враховувати положення статті 38 КУпАП, де строк накладення таких адміністративних стягнень становить один рік. У цьому контексті доцільно вести мову про запровадження спеціального правового регулювання такого вилучення, оскільки відповідні предмети становлять велику матеріальну, особисту та побутову цінність для порушника, у тому числі шляхом встановлення судового контролю за такими діями та скорочення строків накладення адміністративного стягнення, зокрема, по ч. 2 та 3 ст. 130 КУпАП. Тому якнайшвидше з дотриманням вимог закону вирішення долі таких сприятиме вирішенню завдань та досягненню цілей адміністративної відповідальності та провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Зазначені прогалини в адміністративно-деліктному законодавстві мають бути усунені шляхом внесення змін та доповнень до КУпАП.

До вилучення речей і документів можуть залучатися інші учасники провадження. Хоча прямої вказівки на участь понятих ст. 265 КУпАП не містить, проте відповідні вимоги містяться стосовно проведення огляду таких речей, що обов'язково передує їх вилученню. Вважаю, що слід підтримати думку окремих фахівців, що у законі слід закріпити положення, які передбачатимуть випадки необов'язкової участі понятих при таких діях, наприклад, при наявності об'єктивних перешкод для їх участі. Виходом з такої ситуації має стати застосування технічних засобів фіксації процедурної дії. Позитивним прикладом такого нововведення в КУпАП є огляд водіїв на стан сп'яніння, огляд та затримання транспортних засобів ст.ст. 265-2 –265-4, 266 цього Кодексу.

У ситуаціях, коли хто-небудь із учасників провадження не володіє мовою якою воно ведеться посадовою особою, в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, призначають перекладача. Відповідні положення ст. 274 КУпАП поширюється й на випадки, коли необхідність у перекладі виникає при вилученні речей і документів.

Звісно, розглянутий перелік процедурних умов вилучення речей і документів не є вичерпним і може бути розширений, наприклад, порядком його оскарження, більш детальним розглядом заходів забезпечення провадження, що можуть йому передувати (огляд речей, адміністративне затримання тощо). У статті були розглянуті найбільш типові та спірні умови, спрямовані на удосконалення законодавства та покращення якості його застосування під час проведення вилучення речей і документів.

Висновки. З метою забезпечення реалізації положень законів, що передбачають застосування вилучення речей відповідно до положень КУпАП визнано доцільним розширити види речей та документів, визначені у ст. 265 КУпАП, речами, що можуть бути вилучені з метою запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ може бути використана особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі.

Підтримано позиції науковців та практиків щодо необхідності закріплення на рівні КУпАП вимог до протоколу про вилучення речей та документів, а на рівні підзаконних актів суб'єктів владних повноважень, уповноважених здійснювати таке вилучення – відповідні форми (бланки) такого протоколу. Законодавче закріплення таких вимог сприятиме реалізації положень й інших нормативно-правових актів, де передбачено застосування такого примусового заходу як вилучення з посиланням на те, що його оформлення здійснюється відповідно до положень.

Запропоновано передбачити в КУпАП оцінку або реалізацію речей, що швидко псуються. При цьому вартість вилучених речей пропонується визначати на підставі державних регульованих цін (за наявності) або відповідно до їх ринкової вартості, у тому числі на підставі висновку експерта. Необхідність запровадження такого регулювання обґрунтовується тим, що у разі закриття провадження за реабілітуючи ми обставинами вилучені речі підлягатимуть поверненню законному власнику, а у разі відсутності такої можливості – повернення вартості вилученої речі.

Доведено, що заходи законодавця щодо посилення відповідальності за вчинення тих чи інших правопорушень, що супроводжуються встановленням таких адміністративних стягнень як конфіскація та оплатне вилучення (зокрема, транспортних засобів), не враховують частковість та неповноту положень КУпАП щодо вилучення таких речей, що ускладнює виконання таких стягнень. Запропоновано запровадити спеціальне правового регулювання такого вилучення, оскільки відповідні предмети становлять велику матеріальну, особисту та побутову цінність для порушника, у тому числі шляхом встановлення судового контролю за такими діями та скорочення строків накладення адміністративного стягнення за такі дії.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. С. 1122.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41.
3. Дьоміна О. О. Вилучення речей і документів в адміністративно-деліктному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 207 с.
4. Про затвердження Порядку зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів: постанова Кабінету міністрів України від 16 січня 2012 р. № 17. Офіційний вісник України. 2012. № 4.
5. Пугач А. В. Теорія і практика застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення : моногр. / А. В. Пугач, А. О. Собакарь. Дніпро : Видавель Біла К. О., 2020. 196 с.
6. Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним: постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 1998 р. № 1340. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-98-%D0%BF#Text>